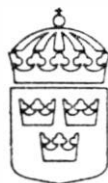

Motion till riksdagen

1987/88:Kr231

av Bengt Westerberg m. fl. (fp)

om radio och TV

Mot.
1987/88
Kr231–234

1 Från etermonopol till elektronisk mångfald

Ännu för tio år sedan kom praktiskt taget alla ljudradio- och TV-program som man lyssnade till och tittade på i vårt land från ett enda företag, nämligen Sveriges Radio. I dag är situationen en helt annan.

Närradion har med sina 108 stationer blivit ett självklart inslag i medieutbudet i alla landsändar och har en sändningstid som är nästan tre gånger så stor som riksradios och lokalradios tillsammans.

Flera hundra tusen svenskar kan via satellit och kabel se TV-program som sänds från andra länder. Till helt nyligen dominerades satellitutbudet av utländska företag. Under 1986 började betalkanalerna Filmnet, som delvis ägs av Esselte, att spridas i svenska kabelnät. Sedan nyårsafton sänder det svenskägda företaget ScanSat via satellit reklamfinansierade program på svenska, norska och danska i en kanal som fått namnet TV 3 och som riktar sig till tittare i de tre länderna.

Sveriges Radio – så är det inte längre. En politik för etermedierna måste ta hänsyn till de speciella förhållanden som råder i flera olika medieformer, samtidigt som den syftar till att förverkliga tre mål som tillsammans bör vara riktninggivande i ett demokratiskt samhälle, nämligen yttrande- och informationsfrihet, mångfald och kvalitet. Det råder ingen självklar harmoni dem emellan – snarare en spänning som kan bli fruktbar om inget av målen generellt ges företräde framför de andra.

En mediepolitik med den inriktningen skisseras i denna motion.

2 Ljudradio

2.1 Närradio

1979 inleddes på initiativ av den icke-socialistiska regeringen som tillträtt 1976 försök med närradio på 16 orter och med när-TV på 2. Sändningsrätten fördelades till lokala sammanslutningar av närradiokommittén, (numera av närradionämnden). Därmed fick organisationer utanför Sveriges Radio rätt att använda etermedierna på sina egna villkor.

Antalet sändare har växt år för år. Hösten 1987 var 108 i drift. De användes av sammanlagt 2 100 föreningar. Ytterligare 27 sändare var planerade. Eftersom föreningarnas intresse är så stort kommer antalet att fortsätta öka.

Närradions totala antal sändningstimmar uppgick under år 1986 till 149 000. Den siffran kan jämföras med att riksradiion budgetåret 1985/86 sände 19 832 timmar och lokalradiostationerna 35 777 timmar. Närradiostationernas sändningstid var alltså nästan tre gånger så stor som de båda ljudradiobolagens tillsammans.

Det var, när närradion introducerades och ännu när försöksverksamheten övergick i permanenta sändningar, svårt att bedöma hur närradion skulle komma att utveckla sig och vilken reglering av verksamheten som skulle visa sig vara nödvändig.

De erfarenheter som vunnits under årens lopp ger vid handen, att regleringen i en del avseenden kommit att bli mera omfattande och detaljerad än vad som kunnat motiveras med hänvisning till de praktiska behoven. Detta är en bedömning som gjorts såväl av de sändande organisationerna och deras samarbetsorgan, Sveriges närradioförbund, som av närradionämnden. Nämnden har hos utbildningsdepartementet fäst uppmärksamheten på behovet av ändrade och framför allt förenklade regler.

Syftet med en sådan förenkling är dels att de sändande organisationernas och närradioföreningarnas administrativa arbete skall kunna underlättas och i möjligaste mån reduceras, dels att tillsynsmyndigheten inte skall behöva syssla med uppgifter som inte fyller någon praktisk funktion. Närradionämndens verksamhet finansieras fullt ut genom avgifter som de sändande organisationerna betalar. En förenkling av regelsystemet skulle möjliggöra ett förbilligande av tillsynsmyndighetens verksamhet och därmed av närradioverksamheten i dess helhet.

Det är lätt att ge exempel på regler för närradioverksamheten som dels inte längre fyller någon praktisk funktion, dels i praktiken inte längre tillämpas.

För att markera närradions mycket lokala karaktär fastställde riksdagen från början att sändarnas räckvidd skulle begränsas till ca 5 km, dock att vissa undantag skulle kunna medges.

Utvecklingen har blivit sådan, att det nu inte är långt till att undantagen blir regel. Från ett stort antal sändararter har man begärt att närradiosändaren skall få större räckvidd, och det hör numera till undantagen att närradionämnden avslår sådana ansökningar. Ändring av nu gällande bestämmelser i detta avseende hör till de frågor som nämnden har aktualiserat hos utbildningsdepartementet.

De sändande organisationerna har genom närradioföreningarna tagit ansvar för schemalaggningen av programmen på de olika sändararterna.

Detta fungerar genomgående bra. En betydande och betungande uppgift utan motsvarande praktiska funktion är däremot det förfarande som erfordras när en sändande organisation vill ändra sändningstid eller när två eller flera organisationer inbördes tillfälligt vill byta sändningstid. Det borde enligt vår mening vara möjligt att i högre grad än vad som nu är fallet anförtro handläggningen av sådana ärenden åt antingen de sändande organisationerna själva eller de lokala närradioföreningarna, och ändå tillgodose kravet på att man i varje särskilt fall skall kunna kontrollera vilken sammanslutning som sänt och som därmed är ansvarig för sändningen.

Närradions karaktär av föreningsradio markeras av att kommersiell reklam inte får förekomma. Om den bestämmelsen skulle tas bort, skulle det

sannolikt leda till att föreningar med anknytning till ekonomiska intressen finge väsentligt ökade resurser i förhållande till rent ideella sammanslutningar. Nuvarande regler, som innebär att varje förening själv får finansiera sin programverksamhet, bör därför bibehållas.

Mot. 1987/88
Kr231

2.2 Fristående lokalradiostationer

Närradion har från början varit avsedd som ett medium för föreningslivet. Som sådant bör den också fungera i framtiden.

Den med apparatavgifter finansierade lokalradion har ett vidare syfte inom public service-verksamhetens ram. Genom att ett fjärde sändarnät nu håller på att tas i bruk, får lokalradion sin egen kanal. Det kommer att medföra ökad sändningstid och höjda ambitioner, när det gäller att följa med vad som händer i de olika stationernas täckningsområden.

Det finns emellertid skäl att öppna ljudradions möjligheter också för andra intressenter än dem som nu har tillgång till mediet. Därigenom kan yttrandefriheten i etern vidgas, samtidigt som lyssnarnas valfrihet ökar. Det finns exempel på det i många länder.

I våra tre nordiska grannländer har termen "närradio" en annan betydelse än hos oss, genom att också andra än föreningar får sända program. Så finns i Finland 39 fristående lokalradiostationer, varav alla utom fem finansieras med reklam. De har en något större publik än Yleisradios lokal- eller regionalstationer. Flera av de fristående stationerna ägs av tidningsföretag. Annonsintäkterna uppgick år 1986 till 40 milj. FMK och väntades förra året stiga till 60 milj.

För närvarande ger dock inte tillgången på frekvenser något större utrymme för att inrätta lokala radiostationer vid sidan om Sveriges Radio och närradion. Tillstånd bör dock ges att upprätta sådana i den mån den lokala tillgången på frekvenser medger. Dessa stationer bör få finansieras med reklam. Under 90-talet kommer dock situationen att förändras genom att frekvenser som nu utnyttjas av militären blir tillgängliga för ett femte ljudradionät. Detta bör användas för fristående, reklamfinansierade lokalradiostationer.

3 TV via satellit och kabel

I mars 1982 började det brittiska företaget Satellite Television plc sända reklamfinansierade TV-program, avsedda att tas emot i kabelnät, via kommunikationssatelliten OTS. Sändningarna sågs i bl. a. Finland och Norge. De hade kunnat ses också i Sverige, men i riksdagen genomdrev socialdemokraterna med stöd av vänsterpartiet kommunisterna och centern, att televerket inte skulle få tillhandahålla de avkodare som behövdes för att se programmen. I den socialdemokratiska motionen hette det bl. a.: "Rent kommersiella programföretag som det aktuella brittiska skulle genom sändningar via denna typ av satelliter kunna nå ut till publik i en hel världsdelen."

Orden visade sig vara profetiska. Redan 1983 ställde de europeiska televerkens samarbetsorgan för satellitfrågor, Eutelsat, utrymme till förfö-

gande för sändningar till kabelnät via OTS efterföljare, ECS. Året därpå inleddes i vårt land en försöksverksamhet med mottagning och kabeldistribution av signaler från ECS. Den 1 januari 1986 avlöstes detta försök av en lag som inom vida ramar tillåter vidareändning via kabel av program som mottagits från kommunikationssatelliter.

Enligt uppgift från kabelnämnden uppgick i juni 1987 antalet bostäder som kunde nås av satellitsändningar i de 199 nät som fått nämndens tillstånd att distribuera sådana sändningar till 276 000. Det motsvarar drygt 630 000 personer. Enligt en tittarmätning som gjordes i mars 1987 av Sveriges Radios avdelning för publik- och programforskning (SR/PUB) sade sig dock endast 5 % av de tillfrågade, motsvarande ca 350 000 personer eller drygt 150 000 hushåll, kunna se satellitprogram på sina TV-apparater. Skillnaden mellan kabelnämndens och SR/PUB:s siffror torde framför allt bero på dels att fler hushåll hunnit kopplas in mellan mars och juni, dels att inte alla kablade hushåll har TV-apparater som kan ta emot satellitsignaler, dels att en del lägenheter i berörda områden står tomma.

Det behövs inte tillstånd att vidareutsända program över kabelanläggningar med mindre än 100 anslutna hushåll, s. k. parabolöar. Det finns ingen statistik över hur många de är, men bedömare inom branschen tror att antalet anslutna hushåll än så länge är mindre än 10 000. En orsak till att marknaden för smånät inte kommit i gång på allvar är att kostnadseffektiva mottagaranläggningar blivit tillgängliga först helt nyligen. En sådan anläggning med kapacitet för fyra kanaler kostar för närvarande mellan 50 000 och 70 000 kr.

De vanligast förekommande satellitkanalerna i kabelnäten var i april 1987 enligt kabelnämndens statistik de brittiska Sky Channel och Superchannel, franskspråkiga TV 5 med program från franska, belgiska och schweiziska TV-företag, sovjetiska Horizont samt amerikanska World Net och Cable News Network (CNN). Sky Channel och Superchannel har de högsta tittarsiffrorna av de nämnda kanalerna.

Esseltes betalkanal Filmnet, som från Belgien sänder långfilmer dygnet runt, hade enligt egna uppgifter vid årsskiftet 1987/88 ca 35 000 abonnenter i Sverige. Filmerna är textade på fem olika språk, däribland svenska och finska, enligt en teknik som ger kabeloperatören möjlighet att välja vilket språk som skall gå ut över nätet. Även enskilda som har TV-apparater med text-TV kan själva välja språk.

Antalet hushåll med kabel-TV ökar år från år. Televerket räknade 1982 med en potential för lönsamma kabelnät på högst 2,3 miljoner hushåll. Den verkliga anslutningsgraden blir naturligtvis mindre. Prognoserna pendlar mellan 600 000 och 1,8 miljoner hushåll år 1990. Även om man håller sig till de mera försiktiga förutsägelseerna – vilket är klokt – får man räkna med att mellan två och tre miljoner svenskar vid början av nästa årtionde kan se utländsk TV i sina hem.

Även antalet satellitförmedlade TV-kanaler kommer att öka. Det senaste tillskottet är den inledningsvis nämnda TV 3, ägd av det svenska investmentbolaget Kinnevik genom dotterbolaget ScanSat. Den sänds för närvarande via satellitsystemet Intelsat 5 men skall överföras till den luxemburgska Astra-satelliten, när den under 1988 kommit i omloppsbana. Intelsat-systemet består av kommunikationssatelliter, som har jämförelsevis låg

sändareffekt men stort täckningsområde. Astra blir en s. k. mellaneffektsatellit, med större sändarstyrka än de nuvarande kommunikationssatelliterna.

Radorättsutredningen hävdar i ett hösten 1987 avgivet betänkande, Vidaresändning av satellitprogram i kabelnät (SOU 1987:63), att det är svårt att avgöra om sändningar från mellaneffektsatelliter är rundradiosändningar eller ej. Om de betraktas som rundradio, får de enligt nu gällande lag fritt distribueras i kabelnät. I annat fall gäller kabellagen, som ger kabelnämnden rätt att förbjuda vidaresändning av en programkanal bl. a. om det i den "under en längre tid och i betydande omfattning har förekommit sådan kommersiell reklam som måste anses riktad särskilt till svenska konsumenter" (SFS 1985:1056, 24 §).

Med utgångspunkt från av regeringen utfärdade direktiv har radiorättsutredningen föreslagit att den fria vidaresändningsrätten för utländska satellitprogram skall begränsas till sändningar från de nationella nordiska radio- och TV-företagen.

Förslaget har sin udd riktad mot ScanSat och TV 3. Det har dock en långt större räckvidd. Inom kort kommer både Västtyskland och Frankrike att ta i bruk s. k. direktsändande satelliter, DBS, med ännu större effekt än Astra. Något senare tillkommer en brittisk direktsatellit. Det råder allmän enighet, också internationellt, om att DBS-sändningar är rundradio. Om radiorättsutredningens förslag genomförs, kommer det att krävas tillstånd av kabelnämnden för att via nät med mer än 100 anslutna hushåll distribuera dessa rundradioprogram.

De regeringsdirektiv som ligger till grund för utredningsförslaget är uttryck för en förmyndarmentalitet som rimmar illa med principerna om yttrande- och informationsfrihet, mångfald och kvalitet. Därtill kommer att det är tveksamt om lagändringar av detta slag är förenliga med grundlagen. Enligt budgetpropositionen ämnar regeringen lägga fram en proposition med utgångspunkt från utredningens förslag. Om så sker kommer vi att bestämt yrka avslag.

4 Sveriges Radio i den nya mediemiljön

Det nya programutbudet har satt tydliga spår i publikens tittarvanor. Mätningar visar att man ägnar mer tid åt TV i hem som har kabel-TV än folk gör i allmänhet. Det gäller alla åldrar utom de allra äldsta.

Allra tydligast är dock skillnaden bland ungdomarna. För kabelområdenas 9-14-åringar är tittartiden 30-40 % längre än för deras jämnåriga i totalbefolkningen. 15-24-åringarna är i allmänhet den grupp som tittar minst på TV. I kabelområdena ökar de sin TV-konsumtion kraftigt och redovisar på sina håll hela 50 % längre tittartid än deras jämnåriga i hela riket.

Sveriges Radio har även i kabelområdena den största TV-publiken. Omkring två tredjedelar av tittartiden ägnas Kanal 1 och TV 2. Det betyder dock att utländska kanaler tillsammans har ungefär en tredjedel av tittartiden, utslaget på hela befolkningen i området. Också i det avseendet skiljer sig barn och ungdom från genomsnittet. Bland dem gör svensk TV stora

publikförluster. 9–24-åringarna i de kabelområden där man gjort mätningar ägnar 50–60 % av sin tittartid åt utländska kanaler.

Den situation som här skisserats innebär att svensk radio och television utsätts för en internationell konkurrens som saknar motstycke i etermediernas tidigare historia i vårt land. Den kommer inte att minska utan tvärtom skärpas allteftersom tiden går.

Däri ligger i och för sig ingenting negativt. Det är ett uttryck bland många för att vi lever i ett världssamhälle. Just därför är det angeläget att möta den nya situationen positivt och offensivt genom att stärka svensk radio och television, medier som är av stor betydelse för att bevara och utveckla vårt språk och vår kulturella identitet.

Också i framtiden kommer Sveriges Radio att spela en central roll som förmedlare av underhållning och kultur, information och utbildning. Liksom övriga partier anslöt vi oss vid 1986 års riksmöte till föredragande statsrådets uppfattning att det i den nya mediasituationen behövs en garant för den programverksamhet som står i allmänhetens tjänst (prop. 1985/86:99, s. 25).

I vår motion om kulturpolitiken framhåller vi att barnens kulturvanor lägger grunden till framtidens kulturmönster. Det gäller också tittarvanorna. Eftersom satellitkanalerna inte är underkastade de kvalitetskrav som ställs på Sveriges Radio, är det angeläget att svensk TV erbjuder barn och ungdom program av god kvalitet som väl kan hävda sig i konkurrensen med utbudet från andra länder.

Vi vill i detta sammanhang också framhålla vikten av att främst barn och ungdom men också vuxna tränas till medvetna och kritiska lyssnare och tittare. Här bör bl. a. Utbildningsradion kunna göra viktiga insatser i samarbete med skola, folkbildning och föreningsliv.

För att kunna fylla sina uppgifter behöver Sveriges Radio både mänsklig kreativitet och ekonomiska resurser. Vi anser att Sveriges Radio även i fortsättningen skall finansieras med mottagaravgifter och accepterar regeringens förslag att höja mottagaravgiften med 68 kr. för att reducera underskottet i rundradiofonden.

Det är viktigt att alla programbolagen inom Sveriges Radio ständigt strävar efter att höja programkvaliteten. Verksamheten måste bedrivas med största möjliga effektivitet genom att alla tillfällen till rationalisering tas till vara. I likhet med Utbildningsradion bör de övriga programbolagen utnyttja de möjligheter som finns att på marknadens villkor sälja producent- och tekniktjänster.

Varken kreativitet eller pengar kan dock återge koncernen samma dominerande ställning som den hade ännu i slutet av 70-talet. Sveriges Radio måste finna sin roll i en situation som präglas av konkurrens om tittare och lyssnare. Det är därför värdefullt att man inom koncernen tagit initiativ till en utredning som syftar till att klarare definiera företagets uppgifter i dagens och framtidens mediasamhälle.

5 Ett fristående TV-företag

Mot. 1987/88

Kr231

Att satsa enbart på Sveriges Radio i en situation när svenska TV-tittare nås av ett stort och växande antal programkanaler av utländskt ursprung vore en felaktig strategi. Det behövs variation också i det svenska TV-utbudet. Den kan bäst åstadkommas genom att en tredje kanal, fristående från Sveriges Radio, ges sändningsrätt.

5.1 Tekniska förutsättningar

Enligt uppgifter från televerket förfogar Sverige över tillräckligt med frekvenser för två rikstäckande TV-nät, förmedlade över markbaserade (eller terrestra) sändare, utöver de två nät som nu är i bruk. Därutöver finns frekvensutrymme för ett inte närmare specificerat antal lokala stationer.

Det är alltså fullt möjligt att nu inrätta ett rikstäckande nät för en tredje terrester TV-kanal med möjlighet till regionala sändningar, samtidigt som man gör ett antal försök med eterburen lokal-TV, och ändå ha kvar möjligheten att etablera ett fjärde rikstäckande TV-nät, om det i framtiden skulle befinnas önskvärt att göra det. Det tredje nätets sändare kan monteras på de master som nu utnyttjas för TV 2. För en täckning av samma omfattning som TV 2 behövs 55 regionala sändare och ca 500 slavstationer. De första sändarna kan tas i bruk ett år efter beslut. Under första driftåret kan 17 stationer som når 65 % av Sveriges befolkning tas i bruk. Efter tre år kan täckningsgraden bli ca 96 %. Möjligen kan tidsramen pressas något.

Det går naturligtvis också att låta utbyggnaden ske i långsammare takt. Det kan också hända att det inte är kommersiellt motiverat med en utbyggnad av fullt samma omfattning som TV 2 har. På televerket räknar man med att ca 90 % av befolkningen kan nås om nätet begränsas till att omfatta 36 av de större stationerna.

För ett rikstäckande nät beräknar televerket kostnaderna för leasing av sändare, drift, andel i hyra av sändarmaster, frekvensavgifter m. m. till ca 150 milj. kr. per år.

5.2 Ekonomiska förutsättningar

För att inte den nuvarande ljudradions och televisionens resurser skall urholkas måste det nya TV-företaget finansieras på annat sätt än med mottagaravgifter. Reklam framstår då som huvudalternativ.

Det går inte att med säkerhet beräkna storleken av de annonsintäkter som en reklamfinansierad TV-kanal skulle kunna få. I betänkandet Effekter av TV-reklam (Ds U 1986:2) refereras en rad räkneexempel. Om t. ex. TV-reklam i Sverige skulle få samma andel av den totala annonseringen i A-medier som den har i genomsnitt i de länder i Europa där TV-reklam förekommer, dvs. ca 20 %, skulle intäkterna här uppgå till 950 milj. kr. Andra räkneexempel ger lägre, resp. högre siffror.

Av remissinstanserna ansåg Industriförbundet, Arbetsgivarförbundet, Handelskammarförbundet och Grossistförbundet det sannolikt att intäkter av reklam varaktigt kan finansiera ett kvalitetsutbud i en TV-kanal.

Industriförbundet räknade i en skrivelse till regeringen i oktober 1984 med att TV-reklam kan inbringa mellan 800 miljoner och en miljard kronor.

I detta sammanhang kan erinras om att intäkterna av TV-reklam i Finland – som har ungefär hälften så stort tittarunderlag som Sverige – steg från 434 milj. FMK år 1984 till 480 milj. år 1986 (netto efter avdrag av 15 % byråprovision). En tredje finsk TV-kanal, Kolmostelevisio, som huvudsakligen skall finansieras med reklam håller nu på att byggas ut.

Det mesta tyder på att en ny TV-kanal också i Sverige kan finansieras med reklam. För annonsörerna torde en kanal som sänds via marksändare – och som därmed direkt kan nå alla hushåll inom täckningsområdet – vara mer attraktiv än en satellitkanal som endast når dem som är anslutna till kabelnät eller skaffat sig egen parabolantenn.

Betal-TV kanske kan bli en kompletterande inkomstkälla för den nya kanalen. Så är tänkt för finska Kolmostelevisio. Andra tänkbara inkomstkällor, som – ehuru marginellt – kan komplettera annonsintäkterna, är försäljning av program till andra TV-bolag och överföring mot avgift av kodade sändningar, innehållande t. ex. interna utbildnings- och informationsprogram, till särskilda grupper av mottagare.

Den nya kanalen får dock inte främst ses som ett reklammedium. Den skall vara ett alternativ och ett komplement till Sveriges Radio när det gäller att med svenska satsningar möta det internationella medieutbudet. De avvägningar som måste göras mellan kraven på yttrande- och informationsfrihet, mångfald och kvalitet får konsekvenser också för Kanal 3. Erfarenheterna från andra länder av reklamfinansierade kanaler vid sidan av traditionella public service-företag är skiftande.

I Canada har den kommersiella televisionen i mycket blygsam omfattning bidragit till att främja det egna landets kultur. Detsamma kan åtminstone hittills sägas om de privata franska TV-kanalerna. I Storbritannien har däremot kombinationen av det licensfinansierade BBC och de reklamfinansierade ITV-bolagen och Channel Four skapat en stimulerande tävling som gett landet vad många betraktar som världens bästa TV.

Den avgörande skillnaden mellan Storbritannien å ena sidan och Canada och Frankrike å den andra är att briterna ställt kvalitetskrav på både den licensfinansierade och den reklamfinansierade televisionen – och dessutom sett till att kraven uppfyllts. Detsamma måste ske i Sverige om en ny, från Sveriges Radio fristående TV-kanal, skall fylla sin uppgift.

5.3 Lagar och avtal

Enligt 5 § radiolagen (SFS 1986:1209) krävs tillstånd av regeringen för att här i landet få sända radioprogram i rundradiosändning. I 6 § stadgas att rätten att sända radioprogram skall utövas opartiskt och sakligt och att det skall råda vidsträckt yttrande- och informationsfrihet i ljudradion och televisionen. I programverksamheten skall det demokratiska statskicketets grundidéer samt principen om alla människors lika värde och den enskilda människans frihet och värdighet hävdas. Härutöver anges vissa föreskrifter som får tas in i avtal mellan staten och programföretagen och utgöra villkor för sändningsrätten, bl. a. skyldighet att sända beriktigande och genmäle samt förbud mot kommersiell reklam.

I 7 § sägs att radionämnden skall granska om programföretag har utövat sin sändningsrätt i enlighet med 5 och 6 §§ och avtalet med staten. Enligt 8 § får myndigheterna inte i förväg granska radiosändningar eller förbjuda en sändning på grund av dess innehåll. Radioansvarighetslagen (SFS 1966:756) stadgar att det för varje program skall finnas en programutgivare, som är ansvarig för yttrandefrihetsbrott i programmet. Mål om yttrandefrihetsbrott handläggs på samma sätt som tryckfrihetsmål.

Av ovanstående genomgång av radiolagen framgår att den inte behöver ändras för att en från Sveriges Radio fristående reklamfinansierad kanal skall komma till stånd.

Regeringen bestämmer enligt 5 § vilka företag som skall få sändningsrätt. De villkor som anges i 6 § utgör inte hinder för att ge företag utanför Sveriges Radio sändningsrätt men anger vilka krav som skall ställas på dem.

Eftersom frekvenserna för etersändningar är en allmän nytthet är det rimligt att programverksamheten också i den nya kanalen skall präglas av opartiskhet och saklighet och slå vakt om grundläggande demokratiska idéer. Också den bör ge vidast möjliga yttrande- och informationsfrihet.

Något förbud mot reklam finns inte i radiolagen. Inte heller lägger bestämmelserna om radionämnden något hinder i vägen för att ge ett nytt programföretag sändningsrätt. Det är rimligt att samma myndighet vakar över efterlevnaden av alla de sändningstillstånd som har beviljats med stöd av radiolagen. Censurförbudet är ett skydd för integriteten också i det nya TV-företagets programverksamhet. Även radioansvarighetslagen kan och bör tillämpas på den nya kanalen.

De närmare villkoren för Sveriges Radio-bolagens programverksamhet regleras genom avtal mellan staten och dels moderbolaget, dels de fyra programbolagen.

I avtalet med moderbolaget sägs att företaget "ansvarar för att verksamheten kan bedrivas självständigt i förhållande till staten, olika intresseorganisationer och andra maktgrupper i samhället".

Enligt avtalet med TV-bolaget (SVT) skall programverksamheten bedrivas "med beaktande av televisionens centrala ställning i samhället, dess betydelse för den fria åsiktsbildningen och kulturens utveckling". Programmen skall ge kunskaper och upplevelser, förmedla erfarenheter och skänka god underhållning. Genom kvalitet, tillgänglighet och mångsidighet skall de tillgodose skiftande behov och intressen – i görlig mån också när det gäller mindre grupper. Programutbudet skall präglas av folkbildningsambitioner och ge uttryck åt en mångfald av åsikter. Ett mångsidigt utbud av program på svenska språket, med svenska artister och av svenska upphovsmän skall förekomma.

Samhället har anledning kräva att också det nya TV-företaget i gengäld för rätten att disponera den allmänna nytthet som frekvenserna utgör ingår ett avtal med staten om de närmare villkoren för programverksamheten. Det bör i stora drag kunna utformas efter samma riktlinjer som det som gäller för programbolagen inom SR-koncernen.

Det kan dock inte finnas något reklamförbud. Avtalet med det nya företaget bör i stället ange att verksamheten skall kunna finansieras med

reklam. Närmare bestämmelser härom bör anges i ett särskilt avtal om villkoren för TV-reklam.

I det bör fastslås att reklamen skall säljas och administreras helt fristående från programverksamheten. Olika modeller härför bör prövas. Annonsörerna bör få bestämma dag för "införande" men inte som villkor få ställa att annonsen visas i anslutning till visst program. Vidare bör stadgas att annonserna skall sändas i avgränsade block i naturliga pauser mellan programmen. Det bör också anges hur stor omfattning reklamen får ha. I det nya danska TV 2 tillåts högst 10 minuter reklam i rikssändningarna och högst 5 minuter i regionalprogrammen.

De etiska reglerna för TV-reklamen bör bygga på marknadsföringslagen. Tobak, alkohol, läkemedel, krigsleksaker, vapen och andra föremål som ofta förekommer som tillhyggen vid våldshandlingar bör inte få annonseras i TV. Kontrollen av att reklamen följer gällande normer kan förstärkas genom frivillig förhandsbedömning av en särskild nämnd.

6 Etersänd lokal-TV

Under de senaste åren har det med växande styrka framförts krav på att få inrätta lokala TV-stationer för etersändningar. Ett skäl till det torde vara besvikelsen över att kabel-TV inte blivit det lokala medium som många hade hoppats. Ett annat skäl torde vara erfarenheterna av närradion, som visat att man kan tala direkt med en lokal publik över etern. Slutligen har det danska exemplet med lokala TV-stationer lockat till efterföljd.

Ett problem för uppbyggnaden av lokala TV-stationer är emellertid finansieringen. Det har man funnit bl. a. i Danmark, där TV-reklam är förbehållen det nya TV 2. De lokala stationerna ekonomiseras – förutom genom ideella insatser och bidrag från intresserade organisationer – med försäljning av programtid, TV-bingo, betal-TV och genom att arbetslösa personer anställs med lönebidrag från stat och kommun.

Samma problem kommer att göra sig gällande i Sverige, eftersom det är både dyrare och svårare att producera TV-program än att göra radioprogram. Åtminstone på sikt torde det visa sig ogörligt att driva lokal TV utan reklam. Vi föreslår därför att regeringen ger sändningsrätt till lokala eller regionala TV-stationer och att de får rätt att finansiera sin verksamhet med reklam.

Enligt vår uppfattning bör lokalt förankrade företag få tillstånd att bedriva lokal programverksamhet över etern. Bland tänkbara intressenter som kan ingå kan nämnas lokalpressen, föreningslivet, lokala kulturinstitutioner, näringslivet och kommunen. I företagets styrelse bör ingen intressentgrupp få ha mer än en tredjedel av mandaten.

I programverksamheten skall företagen eftersträva största möjliga yttrande- och informationsfrihet. Företagen bör få stor frihet att avgöra hur programverksamheten skall finansieras. Reklam bör vara tillåten. För verksamheten bör i övrigt i huvudsak samma regler gälla som för egensändningar i kabel-TV (SFS 1985:1057).

Vi föreslår att regeringen redan innevarande år inbjuder hugade intressen-

ter att söka koncession. Lokala TV-sändningar över etern bör tillåtas i den mån intresse, resurser och frekvenser finns.

Mot. 1987/88
Kr231

Det är möjligt att många av dessa stationer endast kommer att producera program i jämförelsevis blygsam omfattning. Det kommer då att vara naturligt för dem att samverka. Lokalstationerna kan då samordnas i det riksomfattande TV-nät som vi i det föregående har skisserat.

Hemställan

Med anledning av det anförda hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om närradion,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om fristående lokalradiostationer,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om Sveriges Radio i den nya mediemiljön,

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en reklamfinansierad tredje TV-kanal utanför Sveriges Radio.¹]

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om etersänd lokal-TV.¹]

Stockholm den 21 januari 1988

Bengt Westerberg (fp)

Ingemar Eliasson (fp)

Karin Ahrlund (fp)

Anne Wibble (fp)

Kerstin Ekman (fp)

Birgit Friggebo (fp)

Jan-Erik Wikström (fp)

¹ 1987/88:K413